

Sygn. akt II CSK 541/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 25 listopada 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący)
SSN Wojciech Jan Katner (sprawozdawca)
SSA Barbara Trębska

w sprawie z powództwa "P." - Spółki Akcyjnej
przeciwko Syndykowi Masy Upadłości PPH "P." - Spółce z ograniczoną
odpowiedzialnością
o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 25 listopada 2009 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 26 października 2006 r., sygn. akt [...],

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od powoda na rzecz
pozwanego kwotę 1800,- (jeden tysiąc osiemset) złotych tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 20 marca 2006 r. Sąd Okręgowy w P. pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy - nakaz zapłaty z dnia 28 marca 2001 r. wydany przez Sąd Okręgowy w P. w zakresie kosztów postępowania co do kwoty 12959 złotych, oddalając w pozostałym zakresie powództwo P. S.A. przeciwko Syndykowi Masy Upadłości PPH P. Spółce z o.o. o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego. Nakaz zapłaty opiewał na kwotę 52932,87 złotych wraz z odsetkami i wymienionymi powyżej kosztami postępowania. Żądanie pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności zostało sprecyzowane w piśmie procesowym powoda z dnia 17 listopada 2005 r. na kwotę należności głównej w podanej wysokości 52932,87 złotych, czyli w wysokości potrącenia dokonanego dnia 12 stycznia 2001 r. oraz w części odsetek na kwotę 70552,30 złotych, to jest do wysokości dokonanego potrącenia z dnia 2 listopada 2005 r. bez żądania pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w części obejmującej zwrot kosztów postępowania.

To sprawiło, że Sąd Apelacyjny rozpoznając apelację pozwanego, w wyroku z dnia 26 października 2006 r. uchylił częściowo wyrok Sądu I instancji i umorzył postępowanie w zakresie pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego co do zwrotu kosztów postępowania w kwocie 12959 złotych, oddalając jednocześnie apelację powoda w całości i zasądając od niego koszty postępowania apelacyjnego.

W sprawie zostało ustalone, że dnia 7 maja 1998 r. ogłoszona została upadłość PPH P. Spółka z o.o. Kierując się przepisami prawa upadłościowego z 1934 roku (art. 34-37) powód dokonał potrącenia własnych wierzytelności z wierzytelnościami przysługującymi pozwanemu. Bezsporne było, że wierzytelność powodowej Spółki Akcyjnej powstała po ogłoszeniu upadłości PPH P. sp. z o.o. i Sąd I instancji ustalił, co podzielił Sąd Apelacyjny, iż wierzytelność pozwanego Syndyka Masy Upadłości PPH P. sp. z o.o. w kwocie 52932,87 złotych wraz z odsetkami powstała przed dniem ogłoszenia upadłości i potrącenie nie było dopuszczalne. Kwota wierzytelności wyniknęła z porozumienia między stronami z

dnia 21 grudnia 2000 r., które zresztą nie zostało uznane za skuteczne odnośnie do potrącenia w pełnym zakresie. Istotne jest w sprawie, że zgodnie z przyjętą argumentacją Sądu I instancji, podzieloną również przez Sąd Apelacyjny, powołane przepisy prawa upadłościowego dopuszczają „potrącenie długu upadłego z długiem wierzyciela, jeśli te wierzytelności powstały po ogłoszeniu upadłości”, nie dopuszczają zaś potrącenia „wierzytelności powstałych po dniu ogłoszenia upadłości z wierzytelnościami powstałymi przed tym dniem”.

Skarga kasacyjna powoda została oparta na art. 398³ § 1 k.p.c. przez zarzucenie zaskarżonemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego w postaci błędnej jego wykładni i niewłaściwego zastosowania wskutek nieuwzględnienia wszystkich istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności i dowodów, odnośnie do art. 34-37 Prawa upadłościowego z 1934 r. w związku z art. 498 § 1, 499 i 502 k.c., a to przez przyjęcie, iż potrącenie wierzytelności powstałych przed ogłoszeniem upadłości z wierzytelnościami powstałymi po ogłoszeniu upadłości nie jest dopuszczalne w świetle obowiązujących przepisów prawa. W związku z tym sformułowane zostało zagadnienie prawne, zdaniem skarżącego wymagające rozstrzygnięcia, a mianowicie, czy możliwe jest potrącenie wierzytelności powstałych przed ogłoszeniem upadłości (skarżący zapewne przez pomyłkę pisze zamiast upadłości: wierzytelności) z wierzytelnościami powstałymi po ogłoszeniu upadłości, oraz czy do takiego potrącenia należy stosować przepisy kodeksu cywilnego. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nawet w całości wraz z wyrokiem Sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania albo po uchyleniu zaskarżonego wyroku w części, rozstrzygnięcie sprawy co do istoty. W odpowiedzi na skargę pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uwzględnienie skargi kasacyjnej zależy od wyniku analizy przepisów prawa, które w sprawie znajdują zastosowanie. Chodzi o regulację dotyczącą potrącenia w kodeksie cywilnym (art. 498 - 505 k.c.) oraz w prawie upadłościowym, przy czym podobnie się sprawa przedstawia, zarówno w rozporządzeniu z 1934 roku - prawo upadłościowe (art. 34-37 pr. up.) oraz w prawie upadłościowym i naprawczym z 2003 r. (art. 93-96 pr. up. napr.). Przepisy prawa upadłościowego mają charakter

leges speciales względem kodeksu cywilnego w okolicznościach ogłoszenia upadłości (teza druga wyroku SN z dnia 18 stycznia 2006 r. V CSK 74/05, Lex nr 183075). Ze względu na to, że w sprawie zastosowanie miały przepisy prawa upadłościowego z 1934 r., do nich się będą odnosiły dalsze rozważania. Chodzi w szczególności o przyjęcie zasady dopuszczalności potrącenia wzajemnych wierzytelności upadłego i jego wierzyciela w postępowaniu upadłościowym (art. 34 pr. up.) i pewnych wyjątków od tej zasady (art. 35 i 36 pr. up.). W zakresie, w którym przepisy o upadłości nie stanowią odmiennych uregulowań zastosowanie do potrącenia mają przepisy kodeksu cywilnego, co odnosi się zwłaszcza do konieczności spełnienia przez upadłego i wierzyciela przesłanek materialnoprawnych potrącenia.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego rozważane były kwestie, które wiążą się z zarzutami niniejszej skargi kasacyjnej. W skardze trafnie powoływany jest wyrok SN z dnia 15 grudnia 1994 r. I CRN 149/94 (OSP 1996, nr 4, poz. 84), aprobowany przez doktrynę prawa i późniejsze orzecznictwo, że warunkiem skuteczności potrącenia wierzytelności upadłego z wierzytelnością wierzyciela jest występowanie obu wierzytelności (i długów) w czasie ogłoszenia upadłości, co nie jest spełnione, na przykład wtedy, gdy przed ogłoszeniem upadłości dokonano by już „skutecznego potrącenia długu wierzyciela z długu upadłego”. Jest tak dlatego, że wierzytelność upadłego musi wejść do masy upadłości. Twierdzi się zatem, że zastosowanie art. 34 pr. up., (podobnie jak dzisiejszego art. 93 pr. up. napr.) wystąpi tylko w odniesieniu do potrącenia między wierzytelnością do upadłego i taką wierzytelnością upadłego, która należy do masy upadłości. Jeśli do masy upadłości nie należy wierzytelność upadłego, to zastosowanie znajdują ogólne zasady art. 498-505 k.c. (wyrok SN z dnia 14 czerwca 2005 r. V CK 730/04, Lex nr 177197). Podobnie się ocenia sytuację, gdy w stosunku do wierzyciela ogłoszono upadłość, a wierzytelność przysługująca wierzycielowi powstała już po ogłoszeniu upadłości (wyrok SN z dnia 20 lutego 1997 r. I CKN 3/97, OSNC 1997, nr 8, poz. 109). W piśmiennictwie przypomina się pogląd wywodzony jeszcze z uzasadnienia do projektu prawa upadłościowego z 1934 r., że szczególne unormowanie potrącenia w jego przepisach wynikało z potrzeby zrównoważenia interesów upadłego i wierzyciela.

Dlatego nie są trafne te wywody skargi kasacyjnej, które starają się kilkakrotnie w treści uzasadnienia przekonywać o zastosowaniu do stanu faktycznego w niniejszej sprawie przepisów ogólnych kodeksu cywilnego o potrąceniu i nie liczeniu się, ani ze szczególnym unormowaniem prawa upadłościowego w tej kwestii, ani ze szczególną sytuacją faktyczną i prawną upadłego. Nie wpływa na to ograniczenie przypadków wyłączenia potrącenia do czterech sytuacji, wymienionych w art. 505 k.c., co eksponuje skarżący. Z ustalonego i wskazanego w uzasadnieniu wyroku Sądu II instancji stanu faktycznego wynika, że wierzytelności, które zostały przedstawione do potrącenia powstały przed i po ogłoszeniu upadłości pozwanego, które miało miejsce w 1998 r. Wprawdzie skarżący bagatelizuje to, próbując przenieść całą kwestię na grunt przepisów kodeksu cywilnego o potrąceniu, a także wyjaśnianiu, że w rzeczywistości chodzi o wierzytelności skonkretyzowane w porozumieniu z 2001 roku, a więc już po ogłoszeniu upadłości, ale mając na uwadze wskazane przepisy dotyczące potrącenia w prawie upadłościowym, ma to rozstrzygające znaczenie. Zasadnie bowiem Sąd II instancji kwestionuje możliwość potrącenia w takim przypadku. Podzielić należy pogląd, że z porównania przepisów prawa upadłościowego z 1934 r. (art. 34-37) z przepisami o potrąceniu w kodeksie cywilnym (art. 498-505) wynika, że nie można potrącić wierzytelności powstałych przed ogłoszeniem upadłości podmiotu prawa z wierzytelnościami, które powstały po ogłoszeniu tej upadłości. Stoi temu na przeszkodzie, przede wszystkim nowy status prawny upadłego w stosunku do podmiotu sprzed ogłoszenia upadłości i skutki tego ogłoszenia dla ogółu stosunków prawnych, które łączyły dotąd ten podmiot, a które były unormowane w przepisach prawa upadłościowego z 1934 r. w odniesieniu do osoby (art. 18-19 pr. up.) i majątku upadłego (art. 20-63 pr. up.).

Wyłączenie to mieści się również w tym wyjątku, jaki stanowi dla możliwości potrącenia wierzytelności art. 505 pkt 4 k.c. Przepis ten ogólnie stwierdza, że wyłączenie potrącenia dotyczy wierzytelności, co do których potrącenie jest wyłączone przez przepisy szczególne. Wprawdzie skarżący dowodzi, że wyłączenie to musiałoby wynikać wprost z przepisu, ale honorując zasadę, że wyjątków nie tłumaczy się rozszerzające, to takie przepisy szczególne stanowią właśnie art. art. 34-37 pr. up. Wskazują one na *ratio* potrącenia w razie upadłości

i na okoliczności, w których jest ono dopuszczalne (art. 34 pr. up.) oraz, kiedy mimo spełnienia warunków wskazanego przepisu, jako zasady występują wyjątki (art. 35-37 pr. up.). W ogólnej zaś regule art. 34 pr. up. nie mieści się potrącenie wierzytelności sprzed i po ogłoszeniu upadłości, mimo że ustawodawca zaznacza zastosowanie ogólnej reguły, chociażby termin wymagalności którejś z wierzytelności przedstawianej do potrącenia jeszcze nie nastąpił.

Powyższe wskazuje, że skarga kasacyjna nie może zostać uwzględniona, toteż orzeczono, jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach rozstrzygnięto na podstawie art. 98 k.p.c. w związku z art. 398²¹ i 391 § 1 k.p.c.